

दुल्लू नगरपालिका

नवौं नगर सभामा प्रस्तुत आ.व.२०७८।०७५ को वार्षिक, नीति, कार्यक्रम तथा बजेट

प्रस्तुत कर्ता : उपप्रमुख श्री विष्णु थापा

मिति: २०७८ असार १०

स्थान : दुल्लू नगरपालिकाको सभाहल दुल्लू, दैलेख

यस गरिमामय नवौं नगरसभाका अध्यक्ष ज्यू,
जिल्ला समन्वय समिति दैलेखका सदस्य ज्यू,
नगर सभाका सदस्य ज्यूहरु,
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत ज्यू, लगायत यस समारोहमा उपस्थित कर्मचारी एवम् सम्पूर्ण महानुभावहरु,

सर्वप्रथम म यस महत्वपूर्ण सभामा मुलुकको प्रजातन्त्र, लोकतन्त्र तथा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र स्थापना गर्न विगत देखि हाल सम्म आफ्नो अमूल्य जीवनको उत्सर्ग गर्ने सम्पूर्ण ज्ञात-अज्ञात शहिदहरु प्रति हार्दिक श्रद्धासुमन अर्पण गर्दछु ।

विश्व व्यापी रुपमा फैलिएको कोरोना भाईरस (कोभिड-१९) को महामारीको दोस्रो लहर नेपालमा समेत फैलिदै गर्दा दुल्लू नगरपालिका समेत अछुतो रहन सकेन । महामारीकै कारण देशमा चलिरहेको लामो समयको बन्दावन्दी (गियअप म्यधल) र महामारी फैलिन सक्ने संत्रासका कारण समुदायस्तर लगायत अन्य सार्वजनिक कार्यक्रमहरु समेतमा समुहगतरुपमा उपस्थित भई छलफल गर्न नसकिने वाध्यातालाई हृदयमंग गर्दै सुरक्षा सावधानीका उपायहरु अवलम्बन गर्दै आगामी आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को लागि दुल्लू नगरपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्न गईरहेका छौ । दुल्लू नगरपालिकाको यो गरिमामय नवौं नगरसभाको अवसरमा हाम्रो निमन्त्रणालाई स्वीकार गरी उपस्थित हुनुभएका सम्पूर्ण नगर सभाका सदस्य लगायत सम्पूर्ण महानुभावहरुमा दुल्लू नगरपालिकाको तर्फबाट हार्दिक स्वागत तथा अभिवादन व्यक्त गर्दछु । साथै कोभिड-१९ को संक्रमणका कारण मृत्यूवरण गर्न पुगेका दुल्लू न.पा. ६ का वमबहादुर शाही, वडा नं. ६ का डिलबहादुर खड्का, वडा नं. ८ का पूर्ण दमाई, वडा नं. १० का रामबहादुर वि.क., वडा नं. २ का छत्र दमाई, वडा नं. १२ का रामबहादुर सुनार, लालचने नेपाली, मानबहादुर भण्डारी, भिमबहादुर शाही, ललित बहादुर पन्त, वीरबहादुर रावत, वमबहादुर नेपाली, वडा नं. ५ का पम्फा तोलाङ्गी प्रति हार्दिक श्रद्धान्जली अर्पण गर्दै शोकाकुल परिवारजन प्रति हार्दिक समवेदना प्रकट गर्दछु ।

लोकतान्त्रीक गणतन्त्रको स्थापना पश्चात् तीन तहको संघात्मक व्यवस्था भएको हाम्रो मुलकमा कानुनत स्थानीय तह पनि एक सरकारको रुपमा स्थापित भई जननिर्वाचित स्थानीय सरकारबाट जनचाहना अनुरूपका समुदायलाई प्रत्यक्ष रुपमा अग्रगामी परिवर्तन तर्फ लैजाने आर्थिक समुन्नति, सम्वृद्धि र सहज जीवनयापनको चाहना पूरा गर्ने नीति कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्नु हामी जनप्रतिनिधिहरुको नागरिक प्रतिको उत्तरदायित्व हो । सोही अनुसार नगरपालिकाको तर्फबाट आगामी आर्थिक वर्ष २०७८।०७९ नीति कार्यक्रम तथा बजेट यस सम्मानित नगर सभा समक्ष पेश गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

सभाध्यक्ष महोदय,

समृद्ध र आत्मनिर्भर दुल्लूको परिकल्पना सहित "दुल्लू नगरपालिकाको पहिचान, ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्पदाको संरक्षण र विकास हाम्रो अभियान" भन्ने मूल नाराका साथ संचालन हुन गैरहेको यस नवौं नगरसभामा नगरको समग्र विकास कार्यक्रमलाई योजनाबद्ध, व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउन नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तुर्जमा दिग्दर्शन २०७४, (परिमार्जन सहित), नेपाल सरकारबाट र कर्णाली प्रदेश सरकारबाट प्राप्त मार्गदर्शन, १५ औं योजना, कर्णाली प्रदेश सरकारको पञ्चवर्षिय योजना, मध्यकालिन खर्च संरचना, नगरपालिकाको आबधिक योजना, विषय क्षेत्रगत योजना समेतलाई मध्येनजर गरी आम नागरिकको माग, आवश्यकता, नगरमा प्राप्त श्रोत र साधनको अवस्था, विकास साम्भेदारको समन्वय र सहयोगमा समावेशी, समन्यायिक, वातावरण अनुकूलन र सुशासनयुक्त विकास लगायत संक्रमणजन्य रोग नियन्त्रण तथा महामारी व्यवस्थापन, विपद् व्यवस्थापन, स्थानीय स्तरका नागरिकहरूको लागि रोजगारी श्रृजना र आयआर्जन वृद्धि गर्ने खालका कार्यक्रम अगाडि वढाउन कार्यपालिकाबाट पारित भई आएका आ.व. २०७८/०७९ को वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम यहाँहरू समक्ष प्रस्तुत गर्न पाउँदा मैले आफुलाई गौरवाशाली ठानेको छु ।

सभाध्यक्ष महोदय,

स्थानीय तहको निर्वाचन प्रश्चात गठन भएको स्थानीय सरकारको कार्यकालको अन्तिम वर्षमा प्रवेश गर्दा दुल्लू नगरवासीले निर्वाचित जनप्रतिनिधिमुलक संस्थाबाट के कस्तो अपेक्षा गरेका थिए र हामीले हाल सम्म सम्पादन गरेका कार्यहरूबाट के कति जनअपेक्षा पुरा गर्न सकेका छौं सो को आत्ममूल्यांकन गर्दै नगरपालिकाका बिभिन्न बस्तीसम्म यातायातको सहज पहुँच पुऱ्याउनु, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक विकासको दृष्टिले पछाडि परेका वर्ग, लोपोन्मुख आदिवासी/जनजाति, महिला, दलित, असहाय, अपाङ्ग, विपन्न वर्गलाई विकासको प्रत्यक्ष प्रतिफल दिलाउनु, उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गर्नु, ऐतिहासिक, धार्मिक तथा पुरातात्विक सम्पदाको संरक्षण गर्नु, शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार ल्याउनु, विकास प्रकृत्यामा जनतालाई अर्थपूर्ण सहभागी बनाई नगरमा रोजगारी सृजना गर्नु, आमनागरिकको जीवनस्तरमा सुधार गर्नु, भौतिक पूर्वाधार विकासमा लगानी वृद्धि गर्नु, वर्तमान समयमा विश्व व्यापी रूपमा फैलिएको कोरोना भाईरस (कोभिड-१९) को दोस्रो लहर दुल्लू नगरपालिकामा समेत फैलिएका कारण यसको रोकथाम र प्रभावित नागरिकहरूको व्यवस्थापन, राजनीतिक दल, नागरिक समाज र गैरसरकारी संस्था वीच विकासका साभ्ना एजेण्डा तयार पार्नु लगायतका दुल्लू नगरपालिकाको आन्तरिक श्रोत वृद्धि गर्नुजस्ता विकास प्रकृत्याका सवालहरू हाम्रो सामु चुनौती र अवसरको रूपमा उभिएका छन् । यस प्रकारका चुनौतीहरूलाई अवसरमा परिणत गरी हरेक नागरिकले खुशी प्राप्त गर्न सके उपलब्धी हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु ।

आम नगरवासी, नागरिक समाज, जनप्रतिनिधिहरू वीच विकास निर्माणमा देखिएको समन्वय, सहमति र सहकार्य विभिन्न विकास साम्भेदार संस्थाहरू, सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरूले विकास कार्यमा देखाएको अभिरुची, प्राकृतिक श्रोत, जैविक-विविधता, नगरपालिकाको सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक वस्तुहरूको प्राचुर्यता, भौगोलिक अवस्था र विविधतायुक्त हावापानी, आर्थिक केन्द्रहरूको वृद्धि र विकास, सहकारी क्षेत्रको विकास, पूर्वाधार विकास जस्ता पक्षहरूलाई विकासका अवसरको रूपमा लिईएको छ । यसैगरि यी अवसरहरूको सदुपयोग

गर्दै सरोकारवालाहरुसंगको सहकार्य, समन्वय र सहभागिताको आधारमा विकास निर्माण प्रकृया अगाडि वढाउन सकेमा नगरपालिकाले दिगो र जनमुखी विकास गर्न सक्ने कुरामा म विश्वस्त छु ।

दुल्लू नगरपालिकाबाट जनतालाई प्रवाह गरिदै आएको सेवामा प्रभावकारिता ल्याउन विषयगत कार्यालयहरु र शाखाहरु बीच भएको प्रभावकारी समन्वय एवं सवै प्रकारका विकास कार्यक्रमहरुमा नागरिक समाज, सञ्चारजगत र निजी क्षेत्रबाट हामीलाई प्राप्त भईरहेको सृजनात्मक सहयोग अतुलनीय रहेको छ । नवौं नगर सभा संचालन गर्ने क्रममा नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४, (परिमार्जन सहित) का आधार र योजना तर्जुमा चरणहरुलाई पुरा गर्नुका साथै नगरपालिकामा क्रियासिल राजनीतिक दल, दातृनिकाय, गै.स.स., नागरिक समाज, पत्रकार, प्रवुद्ध वर्ग तथा आम जनसमुदायबाट प्राप्त भएको रचनात्मक सुभावा, सल्लाह र सहयोगलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । यस कार्यमा सहयोग प्रदान गर्नु हुने सबै महानुभावहरु प्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दै भविष्यमा समेत रचनात्मक सहयोगको अपेक्षा गर्दछु ।

यस नगरसभाले तय गरेको आगामी आ.व.०७८।०७९ को वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमले आगामी दिनमा नगरपालिकाको दिगो विकासको खाका निर्माण, स्थानीय रोजगारी र आयमुलक कार्यमा विपन्न र सिमान्तकृत समुदायको सहभागीतामा, संक्रमण र महामारीजन्य रोग नियन्त्रण र व्यवस्थापन तर्फ नागरिकहरुमा सचेतना अभिवृद्धि गर्नुका साथै संस्थागत व्यवस्थापन, लगायत स्थानीय अनुकुलन र वातावरण संरक्षण लगायत क्षेत्रमा सकारात्मक रुपान्तरण भई महिला, जनजाति, पिछडिएको वर्ग तथा सीमान्तकृत जनताको जीवनस्तरमा महसुस गर्न सकिने परिवर्तन हुने अपेक्षा लिईएको छ । यसका लागि उपलब्ध श्रोत, साधनको सिमा भित्र रहेर मात्र योजना तर्जुमा हुनु आवश्यक देखिएकाले नगरपालिकामा प्राप्त हुने र हुन सक्ने श्रोत, साधनलाई दृष्टिगत गरी बजेट तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्दा स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, स्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण समितिको बैठकबाट योजना तर्जुमा कार्यतालिका तय गरी सोही दिग्दर्शन बमोजिम निम्न प्रक्रिया अपनाईएको छ ।

- १) वस्ती/वडास्तरबाट योजना छनौट तथा प्राथमिकीकरण गर्ने कार्य ।
- २) योजना कार्यक्रमहरुको विषय क्षेत्रगत वर्गीकरण र प्राथमिकीकरण गर्ने कार्य ।
- ३) सवै वडाहरुमा जनसंख्या, भूगोलका आधारमा न्यायोचित रुपमा बजेट बाँडफाँट
- ४) लक्षित वर्गको उत्थान तथा विकासमा जोड सहित समावेशीकरण हुने गरी बजेट तथा कार्यक्रमहरुको बाँडफाँट र प्राथमिकीकरण
- ५) बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिको बैठकबाट आयोजना छनौट
- ६) नगर कार्यपालिकाको निति, योजना तथा बजेट तर्जुमा छलफल
- ७) नगर सभामा स्वीकृतिका लागि नगर सभामा पेश

आयोजना प्राथमिकीकरणका आधारहरु :

योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ आधारमा निम्न आधारहरु लिईएको

- दुल्लू न.पा.को आर्थिक विकास र गरिवी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुर्याउने

- उत्पादनमुलक र छिटो प्रतिफल दिने
- आन्तरिक आय, राजश्व परिचालन र वृद्धिमा योगदान पुर्याउने
- सेवा प्रवाह संस्थागत विकास र सुशासनमा योगदान पुर्याउने
- स्थानीय स्रोत साधनमा आधारित भई जनसहभागिता अभिवृद्धि गर्ने
- लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणमा टेवा पुर्याउने
- दिगो विकास, वातावरण र विपद् व्यवस्थापनमा योगदान पुर्याउने
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्षमताको विकास गर्ने
- दुल्लू क्षेत्रको धार्मीक प्रबर्द्धन, संस्कृति, सम्पदा र पहिचान बढाउने
- दुल्लू क्षेत्रको पर्यटन विकास गर्ने
- पोषण र खाद्य सुरक्षामा सहयोग पुग्ने ।
- कोभिड-१९ लगायतका प्राकृतिक महामारीजन्य रोग नियन्त्रण कार्यमा सहयोग पुग्ने

चालु आ.व.०७७।०७८ मा दुल्लू न.पा.वाट सम्पादन भएका कार्यक्रमहरूको समिक्षा

- दुल्लू नगरपालिकाको संशोधित वार्षिक वजेट रु. ५५ करोड २५ लाख ५२ हजार ५ सय ६५ मध्ये सचिब कोषमा भएको कुल आम्दानी ५६ करोड ५८ लाख चौविस हजार ४ सय ३१ रुपयाँ ५५ पैसा रहेको छ । हाल सम्म चालु खर्च तर्फ रु. ३२ करोड ५५ लाख १४ हजार १ सय ११ मात्र खर्च भएको छ भने पूजिगत तर्फ रु. १२ करोड ६६ लाख ५१ हजार ४ सय ६३ रुपयाँ ६६ पैसा खर्च भएको देखिन्छ । हाल सम्म चालु तर्फ वचत २१ करोड ५२ लाख ५१ हजार ५ सय ४ रुपयाँ १० पैसा र पूजिगत तर्फ ५ करोड २४ लाख ३३ हजार ५ सय १६ रुपयाँ चौतिस पैसा बचत देखिएको छ । चालु खर्च तर्फको रकम नगरपालिकाका कर्मचारी, पदाधिकारी, शिक्षक, स्वास्थ्यकर्मी लगायत अन्य कार्यालय संचालन सम्बन्धि शीर्षकमा खर्च भएको छ भने पूजिगत खर्च तर्फको रकम नगरस्तरीय र वडास्तरीय योजना तथा कार्यक्रम र विषयगत शाखाका कार्यक्रम तथा योजनाहरू तर्फ खर्च भएको देखिन्छ ।
- दुल्लू न.पा. १ देखि १३ सम्मका वडामा नगर सभावाट स्वीकृत स्वीकृत भएका ५६६ वटा योजना तथा कार्यक्रम मध्ये ३४५ वटा योजना उपभोक्ता समितिवाट सम्भौता भएका र २२१ वटा योजनाको भुक्तानी समेत भईसकेको छ ।
- नगरपालिकाको निर्णय अनुसार ठेक्का प्रक्रिया मार्फत संचालन गरिनु पर्ने नगरपालिकाको अनुदानका साथै संघ, कर्णाली प्रदेश र अन्य सरकारी निकायहरूवाट प्राप्त अनुदान रकमवाट कार्यान्वयन हुने गरी भएका ३५ वटा विभिन्न ठेक्काहरू सम्भौता भई कार्यान्वयन भईरहेका छन् ।
- गत आ.व.देखि क्रमागत रुपमा निर्माण भईरहेको ७ नम्बर वडा कार्यालयको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको र ८ नं. वडा कार्यालय ठेक्का प्रक्रिया मार्फत सम्भौता भई चालु आ.व.मा निर्माण चरणमा रहेकोछ ,
- नगरपालिकाको भवनको तेस्रो तला थप निर्माण कार्य सम्पन्न भई प्रयोग भईरहेको छ भने उक्त भवनको अन्तिम तला लगायत लिफ्टको कार्य संचालनका लागि ठेक्का भई कार्यान्वयन चरणमा रहेको छ ।

- नगरपालिका अन्तर्गत निर्माण भएका नगरका मुख्य सडक र वडा केन्द्रहरू सम्म पुग्ने विभिन्न वडाका सडकहरूको मर्मत सम्भार कार्य गरी नियमित संचालनमा रहेकाछन्
- दुल्लू नगरपालिका अन्तर्गत स्वास्थ्य संस्था नभएका वडा नं. १, ४, ५ र ७ मा वडास्तरीय सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना भई संचालनमा रहेका र संस्थाको भवन निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा रहेकोछ ,
- नगरपालिका भित्रका असक्त अपांग र जोखिममा परेका नागरिकहरूका साथै विपद प्रकोप पिडित व्यक्तिहरूका लागि समेत आर्थिक सहयोगको व्यवस्था गरिएको छ ।
- दुल्लू नगरपालिका अन्तर्गत वडा नं. १ देखि १३ मा संचालित विद्यालयहरू मध्ये प्रत्येक वडामा १/१ वटा नमुना विद्यालय विकास कार्यक्रम संचालन गरी सोहि अनुसार कार्यक्रम संचालन भै रहेका छन् ।
- नगरपालिका क्षेत्रका १० वटै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा प्रसुती अवस्थामा महिला र नवजात शिशुले अकालमा ज्यान गुमाउन नपरोस भन्ने मध्येका साथ २४ घण्टा सुरक्षित प्रसुती सेवा संचालन गरिएको छ । साथै चालु बर्ष देखि थप ४ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्रहरूमा समेत बर्थिङ सेन्टर संचालनका लागि अनुमति प्राप्त भै सकेको र जनशक्ति एवम् भौतिक पूर्वाधारको सुनिश्चितताका आधारमा सेवा प्रवाह गर्ने प्रकृया थालनि भई सकेको छ ।
- दुल्लू नगरपालिकाका सबै नागरिकहरूको घरघरमा खानेपानी पुर्याउने उदेश्यले लोहोरे मालिका लिफ्ट खानेपानी निर्माण र कर्णाली कोटाथाल लिफ्ट खानेपानी योजनाका लागि ५० को योजना संचालनका लागि १ प्रतिशत धरौटी रकम ५० लाख नगरपालिकाले जम्मा गरि सकेको छ र अन्य खानेपानीका मुहान संरक्षण जस्ता क्रियाकलापहरू संचालन गरि नागरिकको स्वच्छ खानेपानी सेवामा सहज पंहच पुराईएको छ साथै नगरपालिकाको जलउपयोग गुर्योजना निर्माण गरी सो ले प्राथमिकरण गरेका र नगर कार्यपालिकाले निर्णय गरेका विभिन्न वडाका मभौला खानेपानी आयोजनाहरू जलश्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम हेल्भेटाससंगको साभेदारीमा संचालन भईरहेका छन्,
- महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविकाहरूको कार्यक्षमतालाई थप प्रभावकारी बनाउन प्रोत्साहन भत्ता वितरण गरिएको छ ।
- पञ्चकोशी क्षेत्रको विकासका लागि दुल्लू नगरपालिका भित्र रहेका महत्वपूर्ण धार्मीक स्थलहरू मध्ये ७ वटा स्थानमा पर्यटन पूर्वाधार विकास तथा पर्यटन उपज विकास साभेदारी कार्यक्रम क्रमागत रूपमा संचालन भई रहेको छ,
- विभिन्न वडामा रहेका वालवालिकाहरूको क्षमता विकासका लागि वाल संजाल गठनका क्रियाकलापहरू संचालन गरिएका छन् ।
- परम्परागत रितीरिवाज र संस्कृतिहरूलाई प्रवर्द्धन गर्न विभिन्न मठमन्दिरहरूको निर्माण, पञ्चेवाजा संरक्षण गर्ने कार्य भएको छ ।
- सबै वडामा विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर सुधारका साथै भौतिक पूर्वाधार निर्माणका क्रियाकलापहरू संचालन गरिएका छन् ।
- महिलाहरूको सहभागिता वृद्धि हुने र हक अधिकार संग सम्बन्धित चेतनामुलक क्रियालापहरू विभिन्न पर्व र समारोह मार्फत संचालन गरिएका छन् ।

- सार्वजनिक जवाफदेहिता अभिवृद्धिका लागि पारदर्शिताको औजारको रूपमा वार्षिक योजना पुस्तिका प्रकाशन र त्रैमासिक बुलेटिन प्रकाशन भईरहेको छ, डिजिटल फल्यासवोर्ड मार्फत नगर र वडाको वजेट सार्वजनिक गरिएको तथा न.पा. विभिन्न सूचनाहरूलाई वेबसाईट मार्फत सार्वजनिक गर्ने गरिएको छ ।
- हेल्मेटास नेपालको सहयोगमा जल उपयोग गुरु योजना निर्माण भई सकेको र नगर आवधिक योजना प्रकाशोन्मुख चरणमा रहेकोछ ।
- नगरपालिकाले वार्षिक रूपमा सम्पादन गरेका कार्यहरूको स्वमूल्यांकन गर्ने कार्य गत आ.व.देखि नै भएको छ ।
- दुल्लू नगरपालिकाले माग गरे बमोजिम रिक्त दरबन्दीमा लोकसेवा प्रक्रिया मार्फत पदपूर्ति हुनुका साथै सहयोगी स्तरका कर्मचारीहरू करारमा भर्ना गरी कार्य संचालन भईरहेको छ ।
- दुल्लू नगरपालिकाको कार्यपद्धतीलाई थप व्यवस्थित चुस्तदुरुस्त र छिटोछरितो गर्न विभिन्न सफ्टवेयरहरू जडान भई कार्यसंचालन भईरहेको र व्यक्तिगत अनलाईन घटनादर्ताको कार्य भईरहेको छ ।
- स्थानीय संचित कोष व्यवस्थापन प्रणाली (कग्चब) सुत्र, जिन्सी व्यवस्थापन प्रणालि, योजना व्यवस्थापन प्रणालि, तलब व्यवस्थापन प्रणालि, राजश्व व्यवस्थापन प्रणालि, विद्युतीय हाजिरी व्यवस्थापन गरी सोहि अनुसार काम भई रहेको छ ।
- विश्वव्यापी रूपमा फैलिएको कोरोना भाईरस (कोभिड-१९) को संक्रमणको दोस्रो लहरलाई रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्न जिल्ला प्रशासन कार्यालय दैलेखले गरेको लकडाउन (वन्दावन्दी) को समय देखि नै नगर कार्यपालिकाको कार्यालय तदारुकताका साथ खटिई महामारी रोकथाम व्यवस्थापनका लागि जनप्रतिनिधिहरू, कर्मचारी, सुरक्षा निकाय, संघसंस्था लगायत सम्बद्ध निकायहरूको सहानीय सहयोग प्राप्त भईरहेको छ ।
- लघु उद्यम विकास कार्यक्रम तर्फ ११८ जनालाई सिप विकास सम्बन्धी विभिन्न प्रकारका आधारभूत व्यावसायीक अबधिका तालिम प्रदान गरिएको छ ।
- करीब ५०० रोपनी जग्गाका बेसार खेती प्रबर्द्धन कार्यक्रम संचालन गरिएको र ३ वटा स्थानमा सिताके च्याउ उत्पादन भई रहेको छ ।
- विपन्न नागरिकहरूको रोजगारी सृजना तथा आयआर्जनका लागि विभिन्न वडाहरूमा सिलाई कटाई तालिम संचालन, बाख्रा वितरण, भैसी वितरण, ढाँका बुनाई तालिम संचालन, कृषि प्रविधि हस्तान्तरण, हावस वायरिङ्ग, फलफुल विरुवा वितरण, नर्सरी स्थापना जस्ता कार्यक्रम संचालन गरिएको छ ।
- कृषकहरूको सुचिकरण गरी परिचय पत्र वितरण गर्ने कार्यका लागि प्रत्येक वडामा ३ जनाका दरले ३५ जना कृषि गणकको सम्भौता गरी कार्य संचालन भई रहेको छ ।
- गाई, भैसीबाट हुने आम्दानीलाई बृद्धि गर्न पशुहरूमा नस्ल सुधार कार्यक्रम संचालन गरि रहेको छ ।
- न्यून दरबन्दी भएका सामुदायिक विद्यालयलाई शिक्षकहरूको तलब भत्ता व्यवस्थापनका लागि विद्यालयलाई अनुदान प्रदान गरि रहेको ।
- प्राविधिक शिक्षा प्रदान गर्ने उद्देश्यका साथ यस नगरपालिकाले पञ्चकोशी बहु प्राविधिक शिक्षालय र स्नातक तहको कलेजका रूपमा प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन कलेजको स्थापना र संचालन गरिएको छ । साथै भौतिक पूर्वाधारका क्रियाकलापहरू लाई समेत निरन्तरता दिइएको छ ।

- कक्षा १ देखि नै जिवन उपयोगी प्राविधिक शिक्षा र साधारण शिक्षा सङ्गै प्रदान गर्ने उद्देश्यले लर्न एण्ड अनर्न विद्यालयका रूपमा नरेश्वर उद्यमसिल विद्यालयको स्थापना र संचालन गरिएको छ ।
- विजया मा.वि. दुल्लूमा नेपाल सरकारको नमुना विद्यालय विकास कार्यक्रम संचालन भई रहेको छ ।
- संस्कृत शिक्षालाई नियमित अध्ययन अध्यापन गर्नका लागि धार्मीक विद्यालयको स्थापना गरि संचालन भई रहेको र उक्त स्थानमा संस्कृत क्याम्पस स्थापना गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।
- सरस्वती मा.वि. कृष्णकोटमा पशु विज्ञानको कक्षा संचालनका लागि भौतिक पूर्वाधार निर्माण कार्य भई रहेको छ र नेपाल राष्ट्रिय मा.वि. कीर्तिखम्ब र भानेश्वर मा.वि. नाउलेमा ११/१२ कक्षामा कानुन विषय अध्ययन अध्यापन भई रहेको छ ।
- दुल्लू नगरपालिकामा पूर्वाञ्चल विश्व विद्यालयको सम्बन्धमा दुल्लू इन्जिनियरिङ्ग कलेज स्थापना र संचालनका लागि प्रक्रिया अगाडी बढाइएको छ ।
- सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैकिङ्ग प्रणालि मार्फत गर्नका लागि तयारी भई रहेको छ ।
- व्यक्तिगत घटना दर्ता शिविर संचालन भई रहेको छ ।
- १३८ महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविकाहरूलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम गरिएको र सबै स्वास्थ्य संस्थामा बर्थिङ्ग सेन्टरको स्थापना तथा संचालन भएको छ ।
- महिला, एकल महिला, दलित तथा अति विपन्न नागरीकहरूको आय आर्जनका लागि सहयोग कार्यक्रम संचालन गरिएको छ ।
- यस नगरपालिकामा २७ कि.मी. पक्की कालो पत्रे, २५ कि.मी. स्तरोन्ती, १६४ मि.मी. कच्ची सडक भएको, सबै वडाको केन्द्र सम्म सडक पुगेको छ ।
- नयाँ सडकको ट्रयाक खोल्नुका साथै पुरानो सडकहरूको मर्मत सुधार तथा स्तरोन्ती संचालन भई रहेको छ
- करीब ६२ प्रतिशत भु-भागमा विजुली बत्ति पुगको, वडा नं. २ र ३ को वडा कार्यालयमा विजुली नपुगेको छ
- वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था र नगरपालिकाको आफ्नै भवन निर्माण गरि सोहि भवनहरूबाट सेवा प्रवाह संचालन भई रहेको छ ।
- दुल्लू नगरपालिकाको क्षमता पहिचान, आन्तरिक स्रोतका उपयोग र आपसी हित अभिवृद्धिका लागि छिमेकी चामुण्डा विन्द्रासैनी नगरपालिकासंग भगिनी सम्बन्ध कायम भई सकेको र काठमाडौं महानगरपालिका, ललितपूर महानगरपालिकासंग समेत सोका लागि प्रक्रिया अगाडी बढाइएको छ ।

विषयगत निकायहरूको कार्यक्रमको समिक्षा :

हाल सम्म सबै विषयगत निकायहरूबाट प्राप्त बजेट, कार्यक्रमहरू तालुक विभागको स्वीकृत बजेट, नीति र कार्यक्रम अनुसार सम्पन्न हुने चरणमा रहेका छन । नगरपालिकाबाट विनियोजित रकम समेत स्वीकृत कार्यक्रम तथा योजनाहरूमा खर्च भईरहेको छ ।

गैर सरकारी संघसंस्थाहरूबाट सम्पन्न कार्यक्रमहरूको समिक्षा :

- यस दुल्लू नगरपालिका क्षेत्रमा तयार नेपाल, उत्थान परियोजना, सामाजिक सेवा केन्द्र सोसेक दैलेख, हेल्मेटास नेपाल लगायत अन्य विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरूले विभिन्न भौतिक पूर्वाधार निर्माण र लक्षित वर्ग क्षमता विकासका कार्यक्रम नगरपालिकासंगको समन्वयमा संचालन गरेकोमा ती कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन अवस्था सन्तोषजनक रहेको तर कोरोना संक्रमणका कारण केहि कामहरू प्रभावित भए पनि आगामी आ.व. देखि थप प्रभावकारी बनाउँदै लिनु पर्ने अवस्था देखिएको छ ।
- जलस्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम हेल्मेटास नेपालको आर्थिक सहयोग र यस नगरपालिकाको सह लगानीमा जल उपयोग गुरु योजना तयार गरि विभिन्न वडाहरूमा खानेपानी तथा सरसफाईका योजनाहरू संचालन गरिएका छन् ।
- तयार नेपालले कोभिड १९ को महामारी नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनका लागि विभिन्न बस्तुगत सहयोग गर्नुका साथै विपद् प्रतिकार्य योजना कार्यान्वयनका लागि सहयोग गरेको छ । साथै विपद्संग सम्बन्धित ऐन नियम कार्यविधि तजुमा गरी संस्थागत सुद्विधिकरणमा समेत सहयोग गरेको छ ।
- आशा परियोजनाबाट विभिन्न वडामा जलवायु अनुकूलन कार्य योजना (लापा) तयारी तथा तत् वमोजिम विभिन्न खानेपानी तथा सिचाईका योजनाहरू र अन्य आयआर्जनका क्रियाकलापहरू संचालन भई रहेका छन् ।
- सामाजिक सेवा केन्द्र सोसेक नेपाल मार्फत नगरपालिकाका वडा नं. १,२,३, ४ र ५ मा उत्थान परियोजना अन्तरगत कोभिड १९ नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन, आयमुलक, चेतनामुलक र सुदृढिकरणका क्रियाकलापहरू संचालन गरिएका छन् ।
- मानसिक स्वास्थ्य तथा परामर्श केन्द्रको सहयोगमा नगरपालिका भित्रका मानसिक रोगी, घरेलु हिंसा पिडीत महिला तथा वालवालिका लगायतका व्यक्तिहरूलाई उपचार पुनस्थापन उद्धार र राहतका क्रियाकलापहरू संचालन गरिएका छन् ।
- केट नेपाल सुर्खेत र महिला सशक्तिकरण मञ्च दैलेखको सहलगानीमा यस नगरपालिकाका वडा नं. १०,११ र १३ मा महिला, किशारी तथा वाल अधिकारमा आधारित सचेतना मुलक कार्यक्रमहरू संचालन गरिएका छन् ।
- माथि उल्लेखित संघ संस्था लगायत अन्य दातृ निकाय तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरूबाट यस नगरपालिकाको समग्र विकासका निम्ती भएका सहयोग र प्रयासहरू प्रशंसनिय प्रयासहरू स्वागत योग्य छन् ।

आगामी आ.व.२०७८/०८५ को नीति तथा कार्यक्रमहरू

सोच :

उपलब्ध स्रोतको प्रभावकारी परिचालन मार्फत समृद्ध दुल्लूको निर्माण गर्ने

लक्ष्य :

- कृषि, पर्यटन, पूर्वाधार विकास लगायत नागरिकहरूमा प्रत्यक्ष रोजगारी श्रृजना गर्ने कार्यक्रम तर्जुमा गरी आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणका माध्यमबाट जनताको जीवनस्तर सुधार ल्याउने ।
- दुल्लू नगरपालिकाका धार्मिक, सांस्कृतिक र पर्यटकीय क्षेत्र पहिचान गरी धार्मिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने

उद्देश्य :

- ❖ महामारीको रूपमा फैलिएको कोरोना भाईरस (कोभिड-१९) को संक्रमणबाट प्रभावित नागरिकहरूको जीवन रक्षाका लागि उपचार, राहत, जीवनयापनका लागि रोजगारीमुलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ,
- ❖ आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन लगायतका क्षेत्रगत योजनाको निर्माण कार्यमा नागरिकहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा रोजगारी प्राप्त गर्ने गरी अन्तरसम्बन्धित गराई दिगो विकासका संरचनाहरू निर्माण गर्ने ,
- ❖ नागरिकहरूको मौलिक अधिकारको रूपमा रहेको स्वास्थ्य तथा शिक्षा क्षेत्रमा उल्लेख्य उपलब्धी हासिल गर्न संस्थागत विकास लगायत जनशक्ति विकास र क्षमता विकास हुने खालका कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्ने,
- ❖ व्यावसायिक कृषि खेति र पशुपालन गर्न कृषिहरूलाई प्रोत्साहन गर्न कृषकमैत्री कार्यक्रमहरूको निर्माण गरी आयत प्रतिस्थापन र निर्यात व्यवस्थापन कार्यमा जोड दिने,
- ❖ नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका धार्मिक एवं सांस्कृतिक पर्यटकीय क्षेत्रको विकास, प्रवर्द्धन र प्रचार प्रसार गरी आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गर्ने
- ❖ लक्षित वर्ग समुदायको आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक सशक्तिकरण गरी समावेशी एवं समन्यायिक विकासको माध्यमबाट रोजगारीको अवसर श्रृजना गर्ने,
- ❖ सार्वजनिक श्रोतको प्रभावकारी परिचालन गरी प्राथमिकीकृत लगानी, आर्थिक अनुशासन, नविन प्रविधिको उपयोग र प्रशासनिक सुधार गरी सुरक्षा र सुशासन कायम गर्ने ।

अपेक्षित उपलब्धीहरू

विषय क्षेत्रगत योजना कार्यक्रम तथा नीतिको कार्यान्वयनबाट तत् तत् क्षेत्रमा क्रमस सुधार आई अनुभूति गर्न सक्ने गरी दुल्लवासीको जीवनस्तर तथा जीवनशैलीमा सुधार आएको हुनेछ ।

वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा अवलम्बन गरिएका प्रमुख नीति आधारहरू

- १) नेपालको सविधान
- २) १५ औं योजना
- ३) स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४
- ४) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- ५) अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४,
- ६) संघ र प्रदेश सरकारले अवलम्बन गरेका नीतिहरू
- ६) उपलब्ध स्रोत साधन आदी

सभाध्यक्ष महोदय,

अव म आगामी आ.व.२०७८।०७९ का लागि दुल्लू नगरपालिकाले अवलम्बन गरिने मुख्य मुख्य क्षेत्रगत नीति पेश गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

क्षेत्रगत नीति तथा आधारहरू :

क) राजश्व नीति :

- राजश्वका दर तथा दायरलाई फराकिलो गर्नुका साथै राजश्व वृद्धि हुने खालका नवप्रवर्तनकारी क्षेत्रको पहिचान गरिनेछ ।
- कर तिर्न प्रोत्साहन गरी समयमै कर बुझाउनेलाई छुट तथा विलम्ब गर्नेलाई विलम्ब शुल्क लिने व्यवस्था गरिने छ ।
- साना तथा ठूला व्यावसाय बिकास, करको दायरामा बिस्तार र नियमन गरिनेछ ।
- स्थानीय बजार अनुगमनका माध्यमबाट व्यापार व्यावसाय संचालन गरिरहेका तर करको दायरामा नआएका व्यवसायीहरूलाई करको दायरामा आउन प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- दुल्लू नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका विभिन्न नदी तथा घाटहरूबाट राजश्व अभिवृद्धिका लागि ढुंगा, गिट्टी वालुवा उत्खनन् गर्ने गराउने नीति अख्तियार गरिनेछ ।
- वन र वनपैदावरलाई विक्रि वितरण गर्दा उठ्ने राजश्वको १० प्रतिशत रकम न.पा.मा जम्मा हुने व्यवस्थाका लागि प्रदेश सरकारसंग समन्वयमा कार्य अगाडी बढाइनेछ ।

ख) आर्थिक विकास नीति :

- बाँझो जग्गालाइ उपयोग गर्दै, रोजगारी सृजनागरी गरिबी निवारण गरिनेछ ।
- कृषिको बिकास, आधुनिकीकरण, ब्याबसायीकरण तथा बजार प्रबर्द्धन गर्दै लगिने छ ।
- घरेलु उद्योग प्रबर्द्धन तथा ठूला उद्योगका लागि कच्चा पदार्थको उत्पादन र निकासी गरिनेछ ।
- पर्यटन बिस्तारमा टेवा, प्रचार प्रचार, होमस्टे संचालन गरिनेछ ।
- कृषि तथा पशुपालन र न.पा.मा हस्तान्तरण भई आएका सहकारीहरूलाई लक्षित गरी आर्थिक बिकासका क्रियाकलापहरू संचालन गरिनेछ ।
- बित्तीय श्रोतमा जनसमुदायको प्रत्यक्ष पहुँच बिस्तार र बिकासमा जोड दिईनेछ ।
- नगर क्षेत्रलाई खाद्यन्नमा आत्मनिर्भरता बनाउन एक गाउँ एक उत्पादनको कार्यक्रमलाई अगाडि बढाउनु साथै नगर क्षेत्र भित्र रहेको बाँझो जमिनमा सामुहिक, समुहगत र व्यक्ति खेती गरी कृषि उत्पादनमा वृद्धि र स्वरोजगारी श्रृजना गरिनेछ ।
- निर्यातयोग्य वस्तुहरूको बजारीकरण गर्दै उत्पादकत्वलाई वृद्धि गरिने छ ।
- मासु, अण्डा र तरकारीमा नगरपालिकालाई आत्म निर्भर बनाउन पहल गरिनेछ ।
- नीजि, सार्वजनिक र सहकारीको माध्यमबाट साभेदारी उद्योगहरू स्थापना गरिने छ ।
- हरेक नागरिकले बैंक खाता खोली सोहि माफत आर्थिक कारोवार गरी आफ्नो आमदानीको वचत र सुरक्षा गर्न नगरपालिकाबाट सन्देशमुलक सूचना प्रवाह गरिनेछ ।

- बैंक, आर्थिक बैंक, फाईनान्स, सहकारीहरूको अभिलेख व्यवस्थापन गरी सेवाप्रवाहको सन्तुष्टि मापन गर्ने र आवश्यक सल्लाह सुझावको लागि नगरपालिकाले नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने रणनीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- विभिन्न निकायसंग समन्वय तथा सहकार्य गरी सितभण्डार स्थापना गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- विषादी न्यूनिकरण गरी जैविक कृषि प्रविधिलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- रैथानेवालीको संरक्षण गरी स्थानीयस्तरमा वीउबैंक स्थापना गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- स्थानीय प्रविधि मार्फत जैविक विषादी निर्माणको स्थानीय प्राविधिक उत्पादन गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- प्राङ्गारिक मलखाद कारखानाको स्थापना गरी मलमा आत्मनिरभर नगरपालिका बनाईनेछ ।
- कृषि औजार कारखानाको स्थापनामा निजी सार्वजनिक सहकारी र तिनवटै तहको सरकारको सहभागितामा संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- उत्पादनमा आधारित अनुदान कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- पशु वधशाला निर्माण गरी उपभोक्ताहरूलाई स्वच्छ र सुरक्षित मासु उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- पशु प्रयोगशालाको स्थापना गर्न सम्बन्धित निकायमा पहल गरी पशुपंक्षीमा हुने विभिन्न खाले रोगकोको नियन्त्रण गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- वेरोजगारी समस्या समाधानका लागि नगरस्तरमा संचालन गरिने योजना तथा कार्यक्रमहरूमा श्रममैत्री बनाइनेछ ।
- दुल्लू नगरपालिका अर्न्तर्गतका १ देखि १३ वटै वडाहरूलाई एक वडा एक कृषि वालीबस्तु पकेट पहिचान क्षेत्र निर्माण गरिनेछ ।
- क्षेत्रीय सम्भाव्यताका आधारमा भौगोलिक विशेषता प्रतिविम्बित हुनेगरी उष्ण,उपोष्ण र समशितोष्ण अनुसारको जलवायू अनुसारको उपयुक्त व्यावसायीक पकेट क्षेत्रको विकास गर्न एकीकृत प्याकेज कार्यक्रम लागु गरिनेछ । यसमा कम आयतन बढी मुल्य पर्ने अलैची,मौरी, च्याउ, कफी, जडीबुटी फलफुल, स्याउ,केरा,आप,किवी,एभोकाडो लिची,नास्पाती, हलुवावेद,अनार तथा अमिलो जातका फलफुल बेमौसमी तरकारी, तरकारी विउ,मसला बालीमा विशेष जोड दिइनेछ ।
- कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउन बाभो जमीनको कार्य योजना बनाई खेतीकार्य अगाडी बढाइनेछ ।
- वडाको सम्भाव्यता अध्ययन गरी कृषि पकेट क्षेत्र विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने
- एक वडा एक नर्सरी व्याड स्थापना गरी वडास्तरवाटै आवश्यक वीउविजन (कृषि, फलफूल, जडीबुटी लगायत) वडास्तरमै हुने वातावरणको श्रृजना गर्ने
- व्यावसायीक कृषकहरूको स्तरीकरण गरी कृषक प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने
- कृषि क्षेत्रको उत्पादन बृद्धी गराउन भौगोलिक स्थिति अनुसार स्थानीयस्तरमा उपलब्ध जलश्रोत मुहान लाई साना सिंचाई,पाइप सिंचाई,कुलो ,पोखरी सितल थोपा र प्लाष्टिक पोखरी प्रयोगमा ल्याउन जोड दिइनेछ ।

साथै उपलब्ध सिचाईले बाली सघनतामा बृद्धी भई खाद्य सुरक्षा तथा रोजगारीको अवसर सिर्जना गरिनेछ जसबाट गरिवी निवारणमा टेवा पुग्नेछ ।

- जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै नदी र वनमा खेती प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
- विषादीको न्यूनतम प्रयोगको निमित्त एकीकृत बालि संरक्षण प्रविधि (आइ.पि.एम) का व्यवस्थापन प्रणालीको प्रवर्द्धन गरिनुको साथै प्रागारिक मल, जैविक मल, जैविक विषादी तथा मलमा आधारित कृषि उत्पादन (अर्गानिक खेतीलाई) जोड दिइनेछ ।
- खाद्य, दलहन, तेलहन, मसला, र कृषि जडीबुटी वागवानी आलंकारीक पुष्पजस्ता क्षेत्रहरूमा दिगो उत्पादन गर्न र उत्पादकत्व अभिवृद्धी गर्न कृषि जैविक विविधता संरक्षण, र रैथाने लोपोन्मुख बाली फापर चिनो कागुनो उवा कोदो जस्ता बाली प्रवर्द्धनका लागि अध्ययन अनुसन्धान सगै उपयोग गर्न निजी, सहकारी, कृषि समूह क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- वातावरण संरक्षण र प्रदुषण न्यूनिकरण गर्न कृषि पर्यावरण कार्यमा जोड दिइनेछ ।
- माटो परिक्षण, माटो उपचार र माटोको उर्वराशक्ति बढाउनेजस्ता कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- कृषि बजार विस्तार गर्न स्थानीयस्तरमा कृषि बजार, संकलन केन्द्र, थोक बजार र हाट बजार निर्माणको साथै शीतभण्डार स्थापनामा पहल गरिनेछ र कृषि उपज मुल्य सुचना पाटि संचालनमा ल्याइनेछ ।
- दुल्लू नगर भित्र नगरस्तरीय स साना कृषि प्रसोधन र भण्डारणको व्यवस्था गरिनेछ ।
- विज बृद्धी (धान, मकै, गहु) कार्यक्रम सहकारी, कृषि सहकारी कृषि समूह कृषि फर्ममा संचालन गरी आगामी वर्ष नगरलाई आवश्यक पर्ने उन्नत विउ त्यस्ता समूहबाट पुर्ति गरिनेछ ।
- बाँभो जग्गा सदुपयोग गर्न विदेशबाट फकिएका बेरोजगार, कृषि पढेका यूवा, महीला कृषक जनशक्तिलाई कृषि ऋण सरल सुलभ उपलब्ध गराउन वित्तिय संघ सस्थाहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
- बाली बिमा कार्यक्रमलाई व्यापक विस्तार र संचालनमा गरिनेछ ।
- किसानले उत्पादन गरेका कृषि उपजको बजारीकरण सुनिश्चित गरिनेछ ।
- कृषिमा विकास र आधुनिकिकरण गर्न कृषि यान्त्रिकरणका कार्यक्रम संचालनमा ल्याइनेछ ।
- सजावटयुक्त कृषि पर्यटनमा प्रमथयचबतषखभ ब्नचय त्चगष्क0 जोड दिइने छ ।
- विपन्न, अति विपन्न दलित, जनजाती आदिवासी अल्पसंख्यक अपाग, असाहय, एकल वृद्धा, वृद्धहरूको लागि कम श्रम कम लगानीमा (कन्ये च्याउ, मौरी पालन अलैची, कफी जस्ता कार्य) बढी प्रतिफल प्राप्त गर्ने कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- कृषि विकासका लागि अल्पकालीन र दिर्घकालीन योजनाको विकास साभेदारहरूको समन्वयमा गुरु योजना बनाइनेछ ।
- हिउदे तथा वर्षे फलफुल नर्सरीहरूको स्थापना भईसकेका तथा नयाँ स्थापना कार्यमा प्रवर्द्धन र सहयोग गरिनेछ ।
- यस नगरभित्रका किसानका खेतबारीका समस्या, गुनासो सुनुवाई र समधान तथा परामर्शको लागि (निशुल्क फोन गर्दा पैसा नलाग्ने टोल फ्री नम्बर) किसान कल सेन्टरको संचालनमा ल्याइनेछ ।
- कृषि र शिक्षालाई जोडि असल कृषक तयार गरिने छ ।

- कृषिको लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ति सेवा करार र स्थायी पदपूर्ति मार्फत सेवा प्रभावकारी बनाईनेछ ।
- पशुपालन ब्यबसायलाई आर्थिक विकासको मेरुदण्डको रूपमा विकास गर्ने निति लिइने छ ।
- निर्वाहामुखी पशुपालनलाई आधुनिक एवं ब्यबसायीक पशुपंक्षीपालनको रूपमा विकास गरी दुध, मासु र अण्डामा आत्मनिर्भर गराईने छ ।
- हाल दानामा आधारित पशुपालन वाट पशु एवं पशुजन्य उत्पादनमा देखियको उच्च लागतलाई न्युनिकरण गर्न घांसमा आधारित पशुपालनलाई जोड दिइने छ । जसका लागि बर्षै भरी हरियो घांस उत्पादन गर्न उन्नत जातको घांस खेति लाई उच्च महत्त्व दिई उन्नतजातका घांस खेतिको लागि उन्नत एवं पोषिलो घांसको विउ तथा बेर्ना वितरण गरिने छ । र घांस पराल काट्ने चारा मेसिन च्यापकटहर सहकार्यमा वितरण गरी कृषकहरूले लाभलिने छन ।
- पशुपालनको उत्पादन एवं उत्पादकत्व बृद्धि गर्न पशु नश्ल सुधारको निति अवलम्बन गरिने छ । नश्ल सुधारका लागि गाई भैसी र बाख्रामा कृतिम गर्भाधानको कार्यलाई अभियानकै रूपमा सन्चालन गरि पशु जन्य उत्पादनमा वृद्धी गरिने छ ।
- पशु बस्तुको स्रोत केन्द्र स्थापना गर्न गाई भैसी र बाख्राको पकेट क्षेत्र छनौट गरी कृषक समुह, पशुपालन सहकारी, दुध उत्पादन सहकारी मार्फत कार्यक्रम सन्चालन गरिने छ ।
- पशु स्वास्थ्य कार्यक्रम अन्तरगत विरामी पशुको औषधि उपचार, रोगनिरोधक खोप, महामारी नियन्त्रण कार्यक्रम नियमित रूपमा सन्चालन गरिने छ । सेवाको पहुंचवाट टाढा रहेको क्षेत्रमा निशुल्क पशु स्वास्थ्य शिविर सन्चालन गरिने छ ।
- पशु वस्तुको रोग निदानको लागि मिनिल्याव स्थापना गरिने छ साथै रोग निदानको लागि पशुवस्तुको नमुना संकलन गरी क्षेत्रिय, केन्द्रिय पशुरोग अन्वेषण प्रयोगशालामा पठाइने छ ।
- परम्परागत रूपमा रहेका कृषकहरूका लागि गोठ, भकारो सुधारको कार्यक्रम ल्याइने छ । पशु उत्पादनको वजारिकरणको लागि मिल्क क्यान वितरण गरिने छ । पशु उत्पादन बजारिकरणका लागि डेरी पशु सुधार, मासु पसल सुधार र दुध संकलन केन्द्र स्थापना जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
- ब्यबसायिक कुखुरा पालक कृषकको लागि प्रतिस्पर्धाका आधारमा फर्म सुधारका कार्यक्रम ल्याइने छ ।
- कृषकहरूका लागि ब्यबसायीक पशुपालन तालिम, उन्नत घांस खेति तालिम, सन्तुलित पशु आहारा बनाउने तालिम र पशु विमा सम्बन्धि तालिमको ब्यबस्था गरिने छ ।
- पशु स्वास्थ्य नियमन कार्यक्रम अन्तरगत पशु औषधि पसल, पसुपक्षि फार्म, मासु पशुको तथ्याक संकलन , अनुगमन, निरीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गरिने छ । साथै यस क्षेत्रमा काम गरिरहेका पशु स्वास्थ्य कर्मी दर्ता तथा नविकरण गरिने छ ।

- युवाहरूलाई पशुपालन क्षेत्रमा आकर्षण गरी स्वदेशमै रोजगारका अवसर हरूको सृजना गर्न युवाहरूको लागि युवा लक्षित पशुपालन कार्यक्रम ल्याइने छ । जस्मा प्रतिस्पर्धाका आधारमा गाई पालन, भैसी पालन, बाख्रा पालन, बंगुर पालन र बजारिकरण जस्ता कार्यक्रम सन्चालन गर्न अनुदान उपलब्ध गराइने छ ।
- दुल्लू नगरपालिका वडा नं. ४ को कृष्णकोटमा पशु रोग नियन्त्रण प्रयोगशालाको स्थापना गरिनेछ ।
- वाजो जग्गामा सामुहिक घाँस खेति गरी उत्कृष्ट कृषकहरूलाई प्रोत्साहान गरिने छ ।
- एक वडा एक सहकारी बनाई सहकारीलाई उत्पादनमा लगाइनेछ ।

ग) सामाजिक क्षेत्र विकास नीति :

- जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, सामुदायिक नेतृत्वकर्ताहरूको वृद्धि विकासमा विशेष कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, सामुदायिक संस्थाहरूलाई इन्टरनेट संजालमा समेटिनेछ ।
- फरक क्षमता भएका वालवालिका युवाहरूका लागि विशेषज्ञानसीप धारणा हुने खालका कार्यक्रममा जोड दिइनेछ ।
- लैंगिक, सामाजिक, सांस्कृतिक रूपमा पछाडी पारिएका समुदायका सामुदायिक संस्थाहरूको संस्थागत विकासमा जोड दिइनेछ ।
- नगरपालिकामा दर्ता भएका आमा समुह, सहकारी, कृषक समुह, उद्यमी र व्यासायीक संघसंस्थाको क्षमता विकास र राजश्व परिचालनमा विशेष जोड दिइनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्थाको स्तरवृद्धि र गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा जोड दिनुका साथै न.पा. क्षेत्र भित्र रहेका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सुरक्षित प्रसुती सेवा संचालन गरी मातृ तथा शिशु मृत्युदरलाई न्यूनिकरण गरिने छ ।
- दुल्लू नगरपालिकाको मातहतमा संचालित दुल्लू अस्पतालको संस्थागत विकास र पूर्वाधार विकासका कार्यक्रम संचालन गरी अस्पताललाई स्तरवृद्धि गरिनेछ । दुल्लू अस्पतालमा सुविधा सम्पन्न ल्यावको स्थापना गर्न पहल गरिनेछ ।
- सहरी स्वास्थ्य केन्द्र विनायकको स्तरवृद्धि गरिनेछ साथै ल्याव सेवा, गर्भवती सेवा र एम्बुलेन्स सेवा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- छिउडीपूसाकोट स्वास्थ्य चौकीलाई सरुवा रोग अस्पतालको रूपमा विकास गर्न गुरु योजना तयार गरिनेछ ।
- दुल्लू अस्पतालमा निर्माण भईरहेको आईसोलेशन भवन, पिसिआर ल्याव लगायतका संरचनाको विकास गरी समुदायस्तरमा फैलिन सक्ने सम्भावित संक्रमणको जोखिमलाई न्यूनिकरण गर्नुका साथै स्वास्थ्य संस्थाहरूको संस्थागत विकास र जनशक्ति विकास तर्फ विशेष पहल गरिने छ ।
- रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता विकास गर्न योग र आयुर्वेदलाई प्रथमिकता दिइने छ ।
- आधारभुत शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नुका साथै प्रत्येक वडामा एक एक वटा नमुना विद्यालय संचालनमा ल्याइनेछ ।
- वालविवाह, बहुविवाह, छाउपडी, बोक्सी जस्ता कुप्रथा र घरेलु हिंसा अन्त्यका लागि जनचेतना र प्रचार प्रसारका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

- लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका माध्यमबाट पछाडी परेका वर्ग र समुदायका लागि प्रभावकारी रूपमा विभिन्न कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- दलित, जनजाती आदि समुदायका परम्परागतरूपमा चलि आएका सीप, पेशा र व्यवसायलाई संरक्षण गर्दै समायानुकूल प्रवर्द्धन र विकास गर्दै लगिने छ ।
- युवा तथा वालवालिकाहरूको अधिकार सुनिश्चित गर्दै तिनको क्षमता विकासका लागि खेलकुद क्षेत्रमा जोड दिईनेछ ।
- महिला उद्यमी र महिला कृषक उत्थान र विकासमा जोड दिईनेछ ।
- बहुक्षेत्रीय पोषण योजना तथा खाद्य सुरक्षा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा विशेष प्राथमिकता दिईनेछ ।
- सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यवस्थालाई बैकिङ्ग प्रणाली मार्फत भुक्तानी पत्रिया लागु गरिनेछ र यस सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रम संघन रूपमा सबै वडामा संचालन गरिनेछ ।
- स्वच्छ खानेपानीमा पहुँच तथा सरसफाई चेतनाको बिस्तार गरिनेछ ।
- सांस्कृतिक/पुरातात्विक सम्पदाको संरक्षण, बिकास र प्रबर्द्धन गर्दै जाने नीति लिईनेछ ।
- विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात तथा विद्यालयको श्रोत, साधन, भौतिक पूर्वाधारको अवस्थालाई मध्येनजर गर्दै दरबन्दी व्यवस्थापन गरिनुका साथै विद्यालय समायोजनको नीति अवलम्बन गरिने छ र शुन्य दरबन्दी रहेका विद्यालयमा सिकाई सहजिकरण गर्न कार्यविधि बनाई एकरूपमा लागु गरिने छ ।
- हिंसापिडित तथा जोखिममा परेका महिला तथा वालवालिकाहरूको लागि आपतकालिन गृह संचालनमा ल्याईएको हुनेछ ।
- स्वस्थ, समृद्ध र सुखारी नागरिक निर्माण गर्न प्रकृतिक स्रोत व्यवस्थापन कलेज, पञ्चकोशी बहुप्राविधिक शिक्षालय, कृषि, पशु लगायतका प्राविधिक विद्यालयहरू, उद्यमशील विद्यालय, आयुर्वेद र योगका माध्यमबाट नविन रोजगारका अवसर सिर्जना गरी गरिबी निवारण गर्ने दुल्लू नगरपालिकाको शिक्षा नीति रहने छ ।
- प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन कलेज र बहु प्राविधिक शिक्षालयको संचालनमा ल्याइएकोछ, उक्त कलेजहरूलाई थप व्यवस्थितको गरिनेछ ।
- विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकालाई विद्यालय भिकाउ, टिकाउ, सिकाउ र विकाउ कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाई सबै विद्यार्थीलाई कम्तीमा माध्यमिक तह पूरा गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- जिल्लामा इन्जिनियरिङ संकायको स्नातक तहसम्मको कक्षा संचालन हालसम्म नभएकाले सोको लागि दुल्लूमा सम्बन्धन तथा अनुमतिका लागि पहल गरिनेछ ।
- पाँच बर्ष मुनिका बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि दुल्लू नगरपालिकामा प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

- बदलिदो समय र कोभिड-१९ को प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गरी प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाइलाई प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गर्नुका साथै प्रविधिमैत्री जनशक्ति र पूर्वाधार विकास गर्न प्रदेश र संघीय सरकार सँग सहकार्य गरिनेछ ।
- विद्यार्थीहरूमा लुकेर रहेका प्रतिभा पहिचान गर्नका लागि नगरस्तरीय अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछन् । साथै राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय संजालहरूमा विद्यालयलाई साभेदारी संजालीकरण र बजारीकरण गरिनेछ । जसले मुर्त र अमुर्त संस्कृति संरक्षणमा टेवा पुग्नेछ ।
- विषयगत शिक्षक, विद्यालय कर्मचारीहरूको क्षामता विकासका लागि तालिम सञ्चालन गरिनेछ । बिना दरबन्दीमा सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरूलाई अनुदान प्रदान गरिनेछ । साथै त्यस्ता विद्यालयहरूलाई सहकारी विद्यालयमा जान प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- दुल्लू नगरपालिका भित्रका एकल महिलाका सन्तान, टुहुरा, दलित, गरिब एवं उत्पीडित वर्गका विद्यार्थीहरूलाई आवासीय रूपमा पठनपाठनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- स्थानीय पाठ्यक्रमलाई पूर्णता प्रदान गरि यस नगर भित्रका आधारभूत विद्यालयहरूमा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- धार्मिक विद्यालयको सञ्चालनका लागि विशेष अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।
- कृषि विषयको कक्षा ९ देखि १२ का विद्यार्थीहरूलाई आवासीयरूपमा विद्यालयमा राखेर पूर्ण रूपमा व्यवस्थापिका प्राविधिक शिक्षा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- समतामय समुन्नत समाज निर्माणका लागि लैंगिक उत्तरदायि बजेट मार्फत नगरका सम्पूर्ण विकास निर्माण लगायतका क्रियाकलापमा महिला सहभागिता सुनिश्चित गर्ने तथा लैंगिक लेखा परिक्षण समेत गरि सम्पूर्ण निकायलाई लैंगिक संवेदनशिल तुल्याइने छ ।
- विश्वव्यापी महामारी कोभिड -१९ लगायत अन्य विभिन्न विपद् ,लैंगिक हिंसा तथा घरेलु हिंसा जस्ता समस्याबाट पिडित एवं प्रभावित विद्यार्थी, बालवालवालिका, महिलाहरूका लागि मनोसामाजिक परामर्श लगाएतको एकिकृत सेवा सहितको पुनर्स्थांना केन्द्र संचालन तथा व्यवस्थापन गरिने छ ।
- यस नगरपालिकामा रहेका मानसिक रोगीहरूको मानसिक स्वास्थ्य तथा परामर्श कार्यका लागि मानसिक स्वास्थ्य तथा परामर्श केन्द्र नेपालको समावेशी सामुदायिक मानसिक स्वास्थ्य कार्यक्रमसंग विशेष पहल गरी मानसिक स्वास्थ्यका कार्यक्रम संचालन गरिनुका साथै नगरपालिकामा मानसिक स्वास्थ्य तथा परामर्श र सो सम्बन्धि उपचार केन्द्रको रूपमा दुल्लू अस्पताल र विनायक सहरी स्वास्थ्य केन्द्रलाई विकास गर्दै लगिने छ ।
- साथै यस्ता समस्याबाट पिडित महिलाहरूको लागि लैंगिक हिंसा उद्धार कोष तथा एकल महिला सुरक्षा कोषको समेत व्यवस्था गरी संचालनमा ल्याइनेछ ।

- महिला उपर हुने सबै प्रकारका हिंसा , विभिन्न सामाजिक कुप्रथा लगाएत अन्य विकृतिहरूको न्यूनिकरणका लागि विभिन्न दिवसिय कार्यक्रम मार्फत सचेतना अभिवृद्धि अभियान संचालन गरिने छ ।
- आपत्कालिन अवस्थाका बालबालिकाको उद्धार र संरक्षणका लागि बालबालिका खोजतलास नं १०४ र बाल हेल्पलाईन नं १०५८ को सेवा सुचारु , प्रचारप्रसार तथा व्यवस्थापन गरिने छ ।
- बालबालिका उपर हुने सबै प्रकारका शारीरिक, मानसिक , यौनजन्य दुर्व्यवहार , बालश्रम, बालविवाह, बलात्कार, बेचबिखन जस्ता अपराध विरुद्ध शुन्य सहनशीलको नीति अवलम्बन गर्दै यस्तो अवस्थाबाट पिडित प्रभावित बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरूका लागि मनोसामाजिक परामर्श सेवा तथा आपत्कालिन बाल उद्धार कोषको व्यवस्था गरिने छ ।
- विद्यालयमा बालबालिका तथा किशोरकिशोरी विरुद्ध हुने शारीरिक दण्ड, कष्ट, दुर्व्यवहार र लैङ्गिकतामा आधारित हिंसालाई पूर्ण निरुत्साहित गरि त्यस्ता कार्यलाई दण्डका आधारमा नियन्त्रण गरिने छ ।
- ज्येष्ठ नागरिकको सम्मानित र मर्यादित जीवनयापनका लागि पारिवारिक र सामाजिक रूपमा ज्येष्ठ नागरिकको स्याहार सुसार र हेरचाहका लागि उपयुक्त वातावरण तयार गरिने छ ।
- ज्येष्ठ नागरिकले समाजमा पुऱ्याएको योगदानको आधारमा सम्मान र आदर गरिने छ ।
- विभिन्न हिंसा पिडित, असहाय, एकल , विदुर , शारीरिक एवं मानसिक रूपमा कमजोर लगायत जोखिममा परेका ज्येष्ठ नागरिकलाई विभिन्न सेवा सुविधामा विशेष छुट र सहूलियतको व्यवस्थाका साथै आवश्यक परेमा मनोसामाजिक परामर्श सेवा समेत प्रदान गरिने छ ।
- अपाङ्गता भएका नागरिक नागरिकको मर्यादित र आत्मनिर्भर जीवनयापनका लागि अपाङ्गमैत्री वातावरण सिर्जना गरिने छ ।
- शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक, अटिज्म , तथा डाउनसिन्ड्रोम जस्ता विशेष तथा जटिल प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई अपाङ्ग संरक्षण कोषको व्यवस्था मिलाईने छ ।
- अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई विद्यालयमा भर्नामा प्राथमिकता र शिक्षण सिकाई पद्धति तथा पाठ्यक्रम अपाङ्गमैत्री बनाई सबै अपाङ्गता भएका बालबालिकाको पहुँच वृद्धि गरिनेछ ।

घ) पूर्वाधार क्षेत्र विकास नीति :

- संघीय सरकारका ४ वटा राष्ट्रिय सडकलाई पूर्ण रूपमा कालो पत्रे गर्ने व्यवस्था मिलाउन आवश्यक पहल गरिनेछ ।
- नगरको केन्द्र र सबै वडाको केन्द्रमा १२ महिना सवारी साधन संचालन हुने गरी सडक निर्माण तथा स्तर बृद्धिका लागि केन्द्र तथा प्रदेश सरकारसंगको समन्वयमा आवश्यक पहल गरिने छ ।
- कृषि उत्पादन बढाउन सिचाईलाई प्राथमिकता दिनुका साथै नगर सिचाई गुर्योजना निर्माण गरिनेछ ।

- सहरी विकासको मापदण्ड र भवनसहिता अनुसार भवन, घर निर्माण गर्ने नीति लिईनेछ ।
- सिटीहल, बसपार्क र ल्याण्डफिल्ड साईडको निर्माणका लागि पहल र समन्वय गरिनेछ ।
- पंचकोशी चक्रपथ संघ र प्रदेशको समन्वयमा निर्माण र स्तरउन्नती गरी संचालनमा ल्याईनेछ ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा निर्माण हुने भौतिक पूर्वाधारहरूको गुणस्तरीयता कायम गर्न पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन प्रश्चात मात्र वजेट विनियोजन गरि कार्यान्वयन गर्ने परिपाटीको थालनी गरिनेछ ।
- पंचकोशी बहुप्राविधिक शिक्षालय मार्फत न तय न मोडलमा दिगो पूर्वाधार विकास कार्यक्रममा आवश्यक सहयोग गरिनेछ ।
- स्थानीय श्रम, साधन, सीपलाई प्रयोग गरी स्थानीय रोजगारी सृजना गर्ने खालका २० लाख रकम सम्मका पूर्वाधारजन्य योजनाहरूलाई उपभोक्ता समिति मार्फत कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउने,

ड) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन नीति :

- स्थानीय वन ऐनको कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिईनेछ ।
- प्राकृतिक श्रोत व्यवस्थापन कलेजमा हाईटेक नर्सरी स्थापना गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- सामुदायिक, कवुलियती, धार्मिक र निजीवनको संरक्षण, सम्वर्धन र विकासमा सबैको साभेदारी सुनिश्चतता गर्ने वातावरण मिलाईनेछ ।
- वनस्पतीमा फलफूलको कलमी गरेर सामुदायिक वनमा फलफूल प्रवर्द्धन कार्यक्रम लागु गरिनेछ ।
- एक वडा एक नर्सरी स्थापनाको नीति अवलम्बन गरी हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने वातावरण मिलाईनेछ ।
- वनमा आधारित आयआर्जन कार्यक्रम संचालन गरी बहुसरोकारवालाको विविध विकास गर्ने वातावरण मिलाईनेछ ।
- प्रकृतिमा आधारित पर्यटन विकासका कार्यक्रमहरू संचालन गर्न नगर, प्रदेश र संघीय सरकार र अन्य विकास साभेदारसंगको समन्वयमा कार्य अगाडी बढाउने वातावरण मिलाईनेछ ।
- खुल्ला चरिचरण, सार्वजनिक प्रति, ऐलानी सरकारी जमिनमा वनस्पती उद्यानहरू निर्माण गरी आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- सामुदायिक वनमा रहेका मिचाहा भ्जारलाई वनक्षेत्रवाट हटाई आयआर्जनका लागि कम्पोष्ट मल, विग्रेट कोईला, जैविक विषादी निर्माणमा विशेष जोड दिईनेछ ।
- सडकको क्षेत्राधिकार भित्र हरित सडक निर्माण गरी सडक क्षेत्रलाई फलफुलले जोडेर आयआर्जनमा विकास गर्ने वातावरण मिलाईनेछ ।
- जैविक विविधताको संरक्षण हुने खालका वर,पीपल, स्वामी, लगायतका रुख विरुवाको संरक्षण र रोपण गरी चौतारा पाटीहरूको संरक्षण र विकास गर्ने वातावरण सृजना गरिनेछ ।
- जलवायू अनुकुलनका योजना निर्माण गरी वदलिदो विश्व सामु वातावरण संरक्षणमा अधि बढ्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- फोहरलाई मोहरमा रुपान्तरण गर्न फोहरमैला प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

- मानव मलमुत्रको उचित व्यवस्थापन गरी मल र इनर्जि बनाउने कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- पानीका मुहान संरक्षण गर्नुका साथै पानी संरक्षणका वैकल्पिक र आधुनिक प्रविधि प्रयोगको अवलम्बन गरी वातावरण संरक्षणमा थप व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- पूर्ण सरसफाई, धुवाँ रहित, धुलो रहित सफाघर टोल वस्ती निर्माण गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- नगरपालिकाको विपद जोखिम न्यूनिकरण योजना निर्माण गरि अति संकाटासन्न वस्तीको पहिचान गरी वैकल्पिक व्यवस्था मिलाईने छ र विपदजोखिम न्यूनिकरणका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
- वडा र वस्तीतहमा खुला क्षेत्रको व्यवस्था गरि आपतकालिन विपदजोखिमबाट प्रभावित हुने नागरिकलाई सुरक्षित आवाश हुन सक्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- विपद प्रतिकार्य योजना तयार गरिनेछ ।
- विपद व्यवस्थापन कोषको व्यवस्था गरी संचालनमा ल्याईने छ ।
- उदार, राहत, पूर्णस्थापना र पूर्व सचेतिकरण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्रको स्थापना, संचालन र व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- एम्बुलेन्स र शववाहन संचालनमा ल्याउने वातावरण सृजना गरिएको छ ।
- जलवायु परिवर्तन स्थानीय अनुकूलन कार्य योजना (िन्पु) अनुरूपका योजनाहरूका क्रमस कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- पंचकोशी क्षेत्रका महत्वपूर्ण मन्दिरहरूमा उद्यान निर्माण गरिनेछ ।
- धार्मिक वन, नीजि वन र कवुलियती वनका माध्यमबाट हरियाली प्रवर्द्धन र दिगो विकासमा जोड दिईनेछ
- पर्यटन गुर्योजनाको कार्यान्वयनमा निजी सार्वजनिक साभेदारी प्रवर्द्धन गर्ने वातावरण मिलाईनेछ ।
- पर्यटन सूचना केन्द्रको व्यवस्थापन गरि दुल्लू नगरपालिका मुर्त र अमुर्त भाषिक, साहित्यिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक पर्यटकीय सम्पदाहरूको प्रचार, प्रसार संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

च) संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन नीति :

- नगरपालिकाको O&M सर्वेक्षण गरी समय सापेक्ष बनाईनेछ ।
- नगरपालिकाबाट सम्पादन गरिने र गरिएका कार्यहरूलाई सूचना प्रविधिको माध्यमबाट सार्वजनिकरण गरिने छ ।
- नगरपालिकामा रहेको असुल गर्नु पर्ने बेरुजु असुल गर्ने र अनियमितता देखिएको बेरुजु नियमित गर्दै सुन्य बेरुजु उन्मुख नगरपालिका बनाउन पहल गरिनेछ ।
- नगरपालिकामा कार्यरत असथायी/करार कर्मचारीलाई प्रोत्साहित गर्नका लागि योगदान आधारीत सामाजिक सुरक्षा कोष, कर्मचारी संचयकोष, नागरीक लागानी कोषमा जोडि सो सम्बन्धी सेवा सुविधा प्रदान गरिनेछ ।
- नगरपालिकाको वेभसाईडलाई नियमित अपडेट गरिनेछ ।
- त्रैमासिक बुलेटिन माफत सूचनाको हक (चत्कु) कार्यान्वयन गरिनेछ ।

- विषयगत शाखाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन, प्रशारण र अपलोड गरिनेछ ।
- सार्वजनिक सुनुवाई, नागरिक वडापत्र (ऋच्छ्र० नागरिक प्रतिवेदन पत्रको माध्यमले जवाफदेहिता कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- डिजिटल डिस्प्ले बोर्ड मार्फत नागरिकलाई जानकारी दिईने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- भ्रष्टचार विरुद्ध सुन्य सहनशिलताको नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको सम्पत्ति विवरण वेबसाईट मार्फत सार्वजनिक गरिनेछ ।
- रेडियो कार्यक्रम मार्फत नगरका गतिविधि सार्वजनिक गरिनेछ ।
- सभटवेयरमा आधारित लेखाङ्कन पद्धतीका आधारमा आम्दानी तथा खर्च गर्ने प्रक्रियालाई अवलम्बन गरिनेछ ।
- विगत देखिको बेरुजु असुली गर्ने व्यवस्थालाई कडाईका साथ लागु गरिने छ । पेशकी तथा बेरुजुमा न्यूनीकरण गर्न पहल गरिनेछ ।
- संस्थागत सुशासन र प्रवाभकारी सेवाप्रवाहमा जोड दिईनेछ ।
- नगरपालिकाको समग्र विकासका लागि आवश्यक देखिएका विभिन्न क्षेत्रगत ऐन तथा नियमावली र कार्यविधिहरू तर्जुमा गरी यसै नगर सभावाट पारित गरी लागु गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

६ मुख्य मुख्य योजना र क्रियाकलाप :

- क) शिक्षा पूर्वाधार सहयोग,
- ख) स्वास्थ्य पूर्वाधार सहयोग,
- ग) सडक सञ्जाल निर्माण,
- घ) विद्युतीकरण र नविकरणीय उर्जा विकास,
- ङ) खानेपानी आयोजना,
- च) सिंचाई आयोजना,
- छ) पर्यटन पूर्वाधार विकास
- ज) उपेक्षित, उत्पीडित समुदाय तथा दलित, महिला, अपांगता भएका व्यक्ति, वालवालिका, जेष्ठनागरिक आदि जस्ता लक्षित वर्गको सशक्तिकरण, क्षमता विकास, आयआर्जन र मुलप्रवाहिकरणका कार्यक्रमहरू
- झ) कृषि क्षेत्रको विकास, प्रवर्द्धन र व्यावसायीकरण,
- ञ) वातावरण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रम,
- ट) रोजगारी सृजना र आयमूलक क्रियाकलाप,
- ठ) संक्रमणजन्य र महामारीजन्य रोगको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन
- ड) प्राविधिक शिक्षा र उद्यमशिल विद्यालय पूर्वाधार विकास
- ढ) धार्मिक विद्यालयको पूर्वाधार विकास कार्यक्रम

सभाध्यक्ष महोदय,

अव म आगामी आ.व.२०७८।०७५ मा यस नगरपालिकाको समग्र बजेट तथा कार्यक्रम पेश गर्ने अनुमति चाहन्छु । नगरपालिका आगामी आ.व.२०७८।०७५ का लागि कुल प्रस्तावित बजेट रु. ८८ करोड ६ लाख २४ हजार ६ सय ७१ रुपैयाँको आय अनुमान गरिएको छ । जस मध्ये संघीय सरकार, कर्णाली प्रदेश सरकार र अन्य विभिन्न सरकारी निकायबाट प्राप्त हुने श्रोतको तुलनामा नगरपालिकाको आन्तरिक आय अत्यन्त न्यून रहेको व्यहोरा समेत सम्मानीत सभा समक्ष जानकारी गराउन चाहन्छु । प्रस्तावित आय अनुमानका आधारमा नगरपालिकाको चालु खर्च तर्फ रु ८ करोड ६५ लाख, विषयगत शाखा तर्फ १ करोड ८ लाख र वडा कार्यालय तर्फ रु. ११ करोड ३७ लाख र नगरपालिकाको विविध खर्च लागत साभेदारी तर्फ ५ करोड २० लाख ६३ हजार ६ सय ७१ खर्च अनुमान अथवा पुँजीगत खर्च तर्फ ७५ करोड ४१ लाख २४ हजार ६ सय ७१ अनुमान गरिएको छ । साथै संघीय सरकार र कर्णाली प्रदेश सरकारबाट प्राप्त सशर्त, समपुरक र विशेष अनुदान रु ३८ करोड ८० लाख १५ हजारबाट विभिन्न विषयगत शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको तलबभत्ता लगायत अन्य कार्यक्रम खर्च, विभिन्न आयोजना संचालन गर्दा खर्च गरिनेछ भने अन्य विभिन्न निकायबाट प्राप्त हुने सशर्त अनुदान सोहि प्रकृतिका योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्न खर्च गरिने छ । सो आम्दानी र खर्चको समष्ट्रिगत विवरण देहाय अनुसार प्रस्ताव गरिएकोछ ।

७. आगामी आ.व.०७७।०७८ का लागि प्रस्तावित आय व्यय विवरण (बजेट)

क) समष्टिगत आय विवरण

क्र.सं.	आय शीर्षक	आगामी आ.व. २०७८/०७९ को अनुमानित आय (रु. हजारमा)	जम्मा रकम अक्षरमा
क. संघीय सरकार			
१	वित्तीय समानीकरण अनुदान	१३४२००	१३ करोड ४२ लाख
२	राजश्व वॉडफाँड	१०४५५५	१० करोड ४५ लाख ५५ हजार
३	सशर्त अनुदान	३३४४००	३३ करोड ४४ लाख
४	समपुरक अनुदान	६८००	६८ लाख
५	विशेष अनुदान	१२५००	१ करोड २५ लाख
६	अन्य अनुदान	३६१	३ लाख ६१ हजार
जम्मा रु.		५५२८२०	५५ करोड २८ लाख २० हजार
ख. कर्णाली प्रदेश सरकार			
१	वित्तीय समानीकरण अनुदान	१४५७५	१ करोड ४५ लाख ७५ हजार
२	राजश्व वॉडफाँड(सवारी साधन कर)	१७२५६७१	१७ लाख २५ हजार ६ सय ७१
३	सशर्त अनुदान	१५५५४	१ करोड ५५ लाख ५४ हजार
४	समपुरक अनुदान	११०००	१ करोड १० लाख
५	विशेष अनुदान	३०००	३० लाख
जम्मा रकम रु.		५०२५४६७१	५ करोड २ लाख ५४ हजार ६ सय ७१
ग. आन्तरिक आय (राजश्व)			
१	नगरपालिकाको आन्तरीक आम्दानी	५०००	५० लाख
जम्मा रकम रु.		५०००	५० लाख
ङ. अन्य विविध कार्यक्रम			
१	सडक बोर्ड नेपाल अनुदान	३०००	३० लाख
४	गरीवसँग विश्वेश्वर कार्यक्रम	५५०	५ लाख ५० हजार
५	पर्यटन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	४५५००	४ करोड ५५ लाख
६	नगरपालिकाको प्रशासकीय भवन निर्माण	२००००	२ करोड
८	गरीव घरपरिवार पहिचान तथा परिचयपत्र वितरण	१५००	१५ लाख
९	पर्यटन बोर्ड नेपाल	२०००	२० लाख
जम्मा रकम रु.		७२५५०	७ करोड २५ लाख ५० हजार
च. सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम तथा संरक्षण कार्यक्रम			
१	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम तथा संरक्षण कार्यक्रम	१६००००	१६ करोड
जम्मा रकम रु.		१६००००	१६ करोड
कूल जम्मा रकम रु.		८८०६२४६७१	८८ करोड ६ लाख २४ हजार ६ सय ७१

ख) समष्टिगत व्यय विवरण

क्र.सं.	न.पा.का.पा./विषयगत शाखा/वडा कार्यालय तर्फ	विनियोजित रकम	
		आगामी आ.व. २०७८/०७९ को अनुमानित खर्च (रु. हजारमा)	जम्मा रकम अक्षरमा
क.	नगर कार्यपालिका कार्यालय तर्फ	४७२५६३।६७१	४७ करोड २५ लाख ६३ हजार ६ सय ७१ मध्ये
१	चालु खर्च (पदाधिकारी र कर्मचारी पारिश्रमिक तथा प्रशासनिक खर्च)	८६५००	८ करोड ६५ लाख
३	नगरपालिकाको सशत अनुदान खर्च	३३४४००	३३ करोड ४४ लाख
४	नगरपालिकाको विविध खर्च, लागत साभेदारी, लक्षित कार्यक्रम खर्च र अन्य विविध कार्यक्रम	५२०६३।६७१	५ करोड २० लाख ६३ हजार ६ सय ७१
विषयगत शाखा तर्फ खर्च			
१	न्यायिक समितिको सचिवालय	८००	८ लाख
२	शिक्षा, युवा तथा खेलकुद महाशाखा	५००	५ लाख
३	आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाई इकाई	५००	५ लाख
४	कृषि विकास शाखा	५००	५ लाख
५	पशु सेवा तथा पशु स्वास्थ्य शाखा	५००	५ लाख
६	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण इकाई(मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धि मनो परामर्श समेत)	५००	५ लाख
७	सहकारी प्रवर्द्धन तथा विकास शाखा	५००	५ लाख
८	दुल्लू अस्पताल सुदृढिकरण कार्यक्रम	५०००	५० लाख
९	पञ्चकोशी बहु प्राविधिक शिक्षालय तलब भत्ता तथा संचालन अनुदान	१५००	१५ लाख
१०	संस्कृति, पर्यटन तथा ललितकला प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३००	३ लाख
११	आयुर्बेद औषधालय सुदृढिकरण कार्यक्रम	२००	२ लाख
जम्मा रकम		१०८००	१ करोड ८ लाख
वटा कार्यालय तर्फ (वटा स्तरीय योजना सञ्चालन खर्च)			
१	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. १	७०००	७० लाख
२	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. २	७५००	७५ लाख
३	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. ३	८१००	८१ लाख
४	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. ४	७२००	७२ लाख
५	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. ५	८०००	८० लाख

६	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. ६	१००००	१ करोड
७	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. ७	७०००	७० लाख
८	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. ८	५०००	५० लाख
९	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. ९	७८००	७८ लाख
१०	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. १०	१०१००	१ करोड १ लाख
११	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. ११	१२२००	१ करोड २२ लाख
१२	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. १२	८२००	८२ लाख
१३	दुल्लू नगरपालिका वडा नं. १३	११२००	१ करोड १२ लाख
	जम्मा रकम	११३७००	११ करोड ३७ लाख
ड	संघ र प्रदेश नपा तर्फ (सर्जत, समपुरक र विशेष) प्राप्त वजेटको खर्च	५०६६१	५ करोड ६ लाख ६१ हजार
च	सडक बाड योजना निर्माण खर्च	३०००	३० लाख
छ	गरीवसंग विशेषकर कार्यक्रम संचालन	५००	५ लाख
ज	पर्यटन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	४५५००	४ करोड ५५ लाख
झ	नगरपालिका भवन	२००००	२ करोड
ञ	गरीव घरपरिवार पहिचान तथा परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम	१५००	१५ लाख
ट	पर्यटन बोर्ड नेपाल	२०००	२० लाख
ठ	सामाजिक सुरक्षा भत्ता	१६००००	१६ करोड
ण	जम्मा रकम	२८३९६१	२८ करोड ५६ लाख ६१ हजार
	जम्मा रकम रु (हजारमा)	८८०६२४।६ ७१	८८ करोड ६ लाख २४ हजार ६ सय ७१

अन्त्यमा वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्ने क्रममा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नु हुने नगर प्रमुखज्यू, वडा अध्यक्षज्यूहरु, कार्यपालिकाका सदस्यज्यूहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू लगायत सम्पूर्ण कर्मचारीहरुलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।